

סעיף א'

מי לא^א יראך וגו' מאין כמוך וגו' ה' אלהים אמת וגו' אתה ה' וגו' שמע ישראל וגו' אנא הושענה נא וכו' אנא הצליחה נא וכו' – אלו הפסוקים שנוהגים בבית אל לאומרם בשעת פתיחת ההיכל בשבת שמוציאים ג' ספרים ודנני שלום אות ו'.¹

נר שלום

וכתוב במנהגי בית אל שבהקדמת ספר דברי שלום לנכד הרש"ש [אות ו'] וכן הביא דברים אלו היר"א בספרו קנין פירות ודף קס"ד הגמ"ח וז"ל אלו הפסוקים הכתובים בירמיה יו"ד נוהגים לאמרם בשעת פתיחת ההיכל בשבתות שמוציאים ג' ספרים וביום שמיני עצרת ולא נמצא כתוב טעם למנהג.

וגם שאלתי לחכמי ורבני דורינו ולא ראו ולא שמעו טעם למנהג.

ונלע"ד לומר טעם למנהג שנתייחד על פי מנהג בני סארגוסטי שהיו נוהגים להוציא ג' ספרים מכל בית הכנסת לקבל פני המלך ומחמת כבוד השי"ת היו מוציאים הבתים [של ספרי התורה] בלבד ריקנים בלי הספר תורה וכל זה בלי ידיעת המלך הנ"ל והיו מקלסים אותו וגם המלך היה מהלל למלך מלכי המלכים הקב"ה, ונעשה להם נס גדול שהיה מין אחד מלשין שהבתים ריקנים, ובלילה שלפני בוא המלך נאמר לגבאי בחלום להכניס הספרי תורה להבתים וכו' ככתוב במגילת סארגוסטי באורך ועושים פורים יום י"ז שבט כידוע עכ"ל.

ונראה לומר הטעם לדבר שהוצאת שני ספרי תורה הוא דבר שיכול להזדמן בהרבה פעמים בשנה מה שאין כן ג'

(א) מי לא יראך.

קודם שנכתוב מקור למנהג זה נעתיק כאן את כל הפסוקים במלואם ומקור הפסוקים ואח"כ נכתוב מה ענין אמירת הפסוקים הללו דווקא כשמוציאים ג' ספרי תורה.

א. מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך [ירמיה פרק י' פסוק ז'].

ב. מאין כמוך ה' גדול אתה וגדול שמך בגבורה [ירמיה פרק י' פסוק ו'].

ג. וה' אלהים אמת הוא אלהים חיים ומלך עולם מקצפו תרעש הארץ ולא יכילו גוים זעמו [ירמיה פרק י' פסוק י'].

ד. אתוהי כמה רברבין ותמוהוי כמה תקיפין מלכותה מלכות עלם ושלטנה עם – דר ודר [דניאל פרק ג' פסוק ל"ג].

ה. ימין ה' רוממה ימין ה' עשה חיל [תהלים מזמור קי"ח פסוק ט"ו].

ו. שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד [דברים פרק ו' פסוק ד'].

ז. ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד.

ח. אנא ה' הושיעה נא [תהלים מזמור קי"ח פסוק כ"ה].

ט. אנא ה' הצליחה נא [תהלים מזמור קי"ח פסוק כ"ה].

דברי קריאת התורה והמפטיר בשבת סימן רפ"ב שלום קסג

נר שלום ^{אוצר החכמה}

למפתח פומא דחייבין [היינו האפיקורסים] דחשבין דקב"ה לא ידע הרהורין ומחשבין דילהון [לפי שהגביא דימה את הקב"ה לחכמי הגוים אלף שהוא גדול מהם ואין כמוהו ביניהם, אבל משמע שיש חיזה דמיון ביניהם חלילה, והיינו כמו שחכמי הגוים עם כל חכמתם אינם יודעים מחשבת האדם, כן כביכול הקב"ה אינו בוחן כליות ולב, ואמר ר' שמעון] ובגין כך אית לאודעא שטותא דלהון [כלמפרש לקמן].

דזמנא חדא אתא פילוסופא חדא דאומות העולם לגבאי [שפעם אחת בא אלי חכם מחכמי הגוים] אמר לי אתון אמרין דאלהכון שליט בכל רומי שמיא [בני ישראל אומרים שהקב"ה שולט בכל גבאי מרומים] כולהון חיילין ומשריין לא אדבקין ולא ידעי אתר דיליה [פי' שאינם משיגים מקומו, כמו שאומרים בקדושה משרתיו שואלים זה לזה איך מקום כבודו להערימו] האי קרא לא אסגי יקריה כל כך, ואלף אדרבא ממעט כבודו ח"ו דכתיב כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך, ונקשה מאד כונת הכתוב כי מאי שקולא דא לבני נשא די לית לון קיומא [אין אתה שוקל ומשנה את הקב"ה לבני אדם, ואין דרך לומר שגמלה קטנה אינה גדולה ממך נורא, אם לא שיש חיזה דמיון ביניהם] ותו דאתון אמרין ולא קם נביא עוד בישראל כמשה ודקדקו חז"ל במדבר רבה נאף פי"ד כ"ו בישראל לא קם אבל באומות העולם קא [והיינו כלעם שהיה בטומאה לעומת משה בקדושה] אוף הכי אנא אימא בכל חכמי הגוים אין כמוהו, אבל בחכמי ישראל אית [ר"ל יש בחכמי ישראל שהם דומים להקב"ה] אי הכי אלהא דאית בחכמי ישראל כוותיה [שהם דומים לו כביכול, אם כן] לאו איהו עלאה שליטא [וכמו שאין לחכמי ישראל כח השלטון בגלות כד אין להקב"ה] אסתכל בקרא ותשכח דדייקנא כדקא

ספרי תורה שהוא יותר נדיר שיזדמן להוציא לבד מכמה פעמים בשנה כגון ראש חדש טבת שנופל בשבת שאז קוראים פרשת השבוע וראש חדש ^{אוצר החכמה} והקריאה של חנוכה וכן בשמיני עצרת שאז קוראין פרשת וזאת הברכה, בראשית, ומפטיר.

אבל הוצאת ספר תורה א' הוא בכל שבוע בשני וחמישי ובשבת או בראש חודש וכן שני ספרי תורה מזדמן בכל המועדים וכן ראש חדש שחל להיות בשבת באופן שהוצאת ג' ספרים הוא דבר נדיר ומיוחד ומעמד זה צריך קילוס מיוחד להעצים ולהגדיל גדלותו יתברך כאותו מנהג שנהגו אנשי סארגוסטי שהודו ושבתו לה' על ידי פסוקים הנ"ל ובזכות זה זכו גם להצלה על ידי נס ופלא שעשה ה' עמם.

ובזוה"ק פרשת בראשית [דף ט' ע"ב] כתב בענין זה הפסוק וז"ל: אמר אמר ליה רבי אלעזר [לר' שמעון אביו, אחר שדרשת בפסוק כדנא תאמרון להון שמדבר באלהי העמים, לפי זה צריך להבין גם] האי קרא דכתיב [שם לפני פסוק זה] מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה [פי' מי לא יפחד ממך שאתה מושל על כל העמים עם שהם נחונים תחת מערכת השמים, ומקשה] מי שבחא איהו [אם בא הגביא לספר בשבחיו של מקום, מהו השבח הגדול הזה, הלא הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה, ועוד שהוא נקרא מלך ישראל ומדוע קוראו מלך הגוים] א"ל [ר' שמעון] אלעזר ברי האי קרא בכמה דוכתי אתמר [הגם שכבר פרשו פסוק זה בכמה אופנים] אבל ודאי לאו איהו הכי [ר"ל עדיין לא נאמר בו אמינות כונת הפסוק, לפי שהגביא ממשיך שם בשבחיו של מקום] דכתיב כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם [מאין כמוך] דהא אתא

קסד

דברי

קריאת התורה והמפטיר בשבת סימן רפ"ב שלום

נר שלום

יאות וסיים הפילוסוף לרבי שמעון ואמר לו תחבונן בהפסוק ותראה שיפה דקדקתי.

אמינא ליה ודאי שפיר קא אמרת [שדייקת היטב כי לא בא הפסוק לספר בכבוד אלהינו כי כבודו מודעת בכל הארץ, אלא הכתוב בא לספר בשבחן של הדיוקים שעושים וגוזרים בעולם ונעשה רעונם, הרי שבישראל יש כמוהו, וז"ש] מאן מחיה מתים אלא קב"ה בלחודוי, אתא אליהו ואלישע ואחיו מתיא [כמפורש במלכים, ורואה בזה לומר כי חכמי ישראל עשו דברים שאינם בידו שרי מעלה ולא ביד המזלות, ועוד] מאן מוריד גשמים אלא קב"ה בלחודוי, אתא אליהו ומנע לון [בשנועתו, ואח"כ] דנחית לון בצלותיה [ואמר שהתפלל בהר הכרמל ירדו גשמים, ועוד] מאן עבד שמיא וארעא אלא קב"ה בלחודוי, אתא אברהם אתקיימו בקיומוהי בגיניה וכי לפני שבה אברהם קלקלו הדורות והיה העולם מתמוטט, עד שבה אברהם ונתקיים בזכותו, וקיימא לן כי הסבה המעמדת גדולה מהמהוה, מאן מנהיג שמשא, אלא קב"ה [שנאמר ויתן אורחם אלהים צדיקים השמים, וסדרם כי לעולם יומם ולילה לא יסבותו מתנועתם], אתא יהושע ושכיך ליה [פי' שהשתיקו מלומר שירה, שאמר שמש בגבעון דום וירח בעמד חילון, ובהו] ופקיד ליה דיקום על קיומיה, ואשתכך [פי' ששתק השמש מלומר שירה ועי"ז הוכרח לעמוד] וכתיב וידום השמש וירח עמד [ועי' פקודת יהושע, ועוד] קב"ה גוזר גזר דין, אוף הכי משה גזיר גזר דין ואתקיימו [ר"ל בשעה שאמר משה האזינו השמים ואלדברה, עמדו שמים וארץ מתנועתם לשמוע בקול דברו] ותו דקב"ה גוזר גזרין, וצדיקיא דישראל מבטלין לון, דכתיב צדיק מושל יראת אלהים [הרי שהדיוקים יש להם איזה דמיון כביכול להקב"ה] ותו דאיהו פקיד לון למהך באורחוי ממש [דכתיב והלכת בדרכיו] לאתדמא ליה בכלא [כי כל המצות שנתן לנו הקי"ת הם כדי שנהיה דומים אליו כביכול, מה הוא

חנון אף אהה תהא חנון וכו', וכתיב (דברים יג ה) אחרי ה' אלהיכם תלכו, וגם ככה התורה ראה הקב"ה שחכמי ישראל יהיו כמוהו לגזור ולבטל גזרות כרעונם, אם כן כל ישראל החסידים והדיוקים העושים כמעטו יתבדך הם כמוהו, ולפי"ז מובן מה שכתב כי בכל חכמי הגוים אין כמוד אצל בישראל יש כמוד כביכול, ואמר בעל המאמר שדברי ר' שמעון נכנסו באזניו עד כן אזל ההוא פילוסופא ואתגיייר בכפר שחלים וקרן ליה יוסי קטינאה ולפי שהקטין את עצמו] ואוליף אורייתא סגיא [ומחכמי ישראל] ואיהו בין חכימין וזכאין דההוא אתר [תמיד הוא נמצא בין חכמי המקום ההוא ושוקד על פתחיהם, והוא נחשב בין החכמים והדיוקים של המקום ההוא].

השתא אית לאסתכלא בקרא [ועתה נחזור לבאר] והא כתיב כל הגוים כאין נגדו, מאי רבויא הכא [מה הוא שבו של הקב"ה שמושל על מי שאינו כלום], אלא [מה שכתב] מי לא ייראך מלך הגוים ונכריך להבין וכי מלך הגוים איהו ולא מלך ישראל, [ומתרגם] אלא בכל אתר קב"ה בעא לאשתבחה בישראל [שנאמר ישראל אשר בך אתפאר, ר"ל שזהו תפארתו בזה שנקרא מלך ישראל] ולא אתקרי אלא על ישראל בלחודוי, דכתיב אלהי ישראל, אלהי העברים, וכתיב כה אמר ה' מלך ישראל, מלך ישראל ודאי [הרי שזהו רעונו להקרא על ישראל] אמרו אומות העולם ולכן אמרו הגוים שלפיכך מכנה הקב"ה את עצמו מלך ישראל, כן פטרו אחרן אית לן בשמיא, דהא מלכיון לא שליט אלא עלייכו בלחודיון, ועלנא לא שליט [ר"ל שיש הרבה אלהות וכל אלו"ה בחר לו אומה אחת לחלקו ונתלתו, לכן] אתא קרא ואמר מי לא ייראך מלך הגוים [שכונת הכתוב לומר שהקב"ה מלכא עלאה לרדאה לון ולא לקאה לון ולמעבד בהון רעותיה [לרדוהם ולהלקוחם ולעשות בהם כרעונו, ולא בא הכתוב לשבח את האומות

דברי קריאת התורה והמפטיר בשבת סימן רפ"ב שלום קסה

נר שלום

שהוא מלך עליהם, ומה שכתב כי לך יאתה [פי' שראוי להם] לדחלא מינך לעילא ותתא [שיראו מלפניו בן שרי מעלה ובין אומותם שלמטה, ומה שכתב כי בכל חכמי הגוים וראה לומר] אלין [שצדיק] שליטין רברבין [הם שרי האומות למעלה] די ממנן עלייהו [שהקב"ה מינה על כל אומה ממונה שיהיה אותה בראון העליון] ובכל מלכותם, בההוא מלכו דלעילא [ומפרש מהו מלכותם של מעלה, ואמר] דהא ארבע מלכוון שליטין אית לעילא [הם למעלה מהע' שרים, והם מצרים כתר דקליפה ואינו בכלל הד', כמו בקדושה שהכתר אינו בכלל ה"ס, א' בכלל חב"ד דקליפה, ב' פרס ומדי חו"ג דקליפה, ג' יון ת"ת דקליפה, ד' אדום וישמעאל נ"ה דקליפה, ואלו הם הכלל דקליפה הנזכר אלל נבוכדנצר], ושלטין ברעותיה על כל שאר עמין [ושולטים בראון ה' על שבעים אומות] ועם כל דא לית בהו דיעביד אפילו מלה זעירא אלא כמה דפקיד לון [ר"ל וכולם אין בהם שום כח עצמי לעשות דבר קטן וגדול אלא בראון העליון] דכתיב וכמצביה עביד בחיל שמיא ודיירי ארעא [וכראו עושה בצבא השמים ובהדרים על הארץ, ומפרש מה שכתוב חכמי הגוים, אינון ממנן ורברבין דלעילא דחכמתא דילהון מנייהו הוה [פי' לכן נקראים שרי מעלה חכמי הגוים, לפי שכל חכמתם של חכמי הגוים של מטה היא משרי מעלה] בכל מלכותם, מלכותא דשליט דמה דאתמר [ר"ל מלכות שמים השולטת עליהם כמו שכתב נאמר] ודא הוא קרא כפשטיה [וזהו פירוש הקרא כפשוטו].

אבל [סוד הפסוק של] בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם [ומפרש] האי אשכחנא בספרי קדמאי [מצינו כתוב בספרים של הקדמונים] דאינון משריין וחיילין [שאלו המחנות והצבאות] אע"ג דאתפקדו על מלין דעלמא ואעפ"י שנתמנו

עוד מעת הצריחה על עניני העולם, ופקיד לכל חד למעבד עבידתא [והקב"ה מינה אותם לפעול פעולתם כפי שנתפקדו, וכפי זה אפשר לחשוב שנמסר כל מעשה העולם בידי מערכת השמים להגהיג הכל כפי שנטבע בהם, ואין שום כח למעלה מהם שיסנה מה שנמסר להם, לזה אמר שלא כן הוא, אלא מאן הוא סתימא קדישא [ומי הוא ההקב"ה הסתום ומלובש בכל מערכת השמים] דיעביד שום חד מנייהו ולא ברעותיה [וה"ג] פי' שיעשה שום ממונה איזה דבר שלא כראונו יתברך, כי הקב"ה הוא בעל הכחות כולם ובידו לשנות את טבע מערכת השמים כראונו, וזהו מה שכתוב מאין] כמוך, בגין דאנת רשים בעלויא [פי' כי כח שם הוי"ה המורה על כל ההיות עליונות ותחתונות הוא עילה לכל, והוא למעלה מכל השמות] ואת רשים בעבדך מכלהו [ואתה ראש במעשיך מכל ממונים על ההגהת העולם, כי שם זה יכול לשנות הטבע מה שאין כח לשום מלאך וממונה לשנות ממה שנמסר בידי לעשות] ודא הוא [וזהו מה שכתוב לפני זה] מאין כמוך ה' [ר"ל כשם ההוי"ה, ומוסיף] מאן הוא סתימא קדישא [ומי הוא וכי יס עוד סתום וקדוש שיתלבש במערכת השמים] דיעביד ולהוי כמוך עילא ותתא [שיעשה כמעשיך ויהיה כמוך בשמים ובארץ, כי ודאי שאין כאלהינו] אשר לו הכח והממשלה לעשות בכל צבא השמים כראונו, ויהא דמי לך בכל עובדא דמלכא קדישא שמים וארץ וויחלמה לך כמעשיך שהם השמים והארץ, הלא אין עוד כמוהו] אבל אינון תהו וחמודיהם בל יועילו [ואין להם שום כח מעצמם מבלתי כח הקב"ה, ומסיק דבריו] בקב"ה כתיב בראשית ברא אלהים וגו' [שכתב כל העולמות ותקנם על סדרם הנאות להם] במלכותם כתיב והארץ היתה תהו ובהו [כי אין צחם לעשות מאומה בלתי כח הקב"ה] עכ"ל.